

Matejevo parabelo o desetih devicah (Mt 25, 1–13) zajemajo celovito koncipirani prevodi Evangelijev (Trubar, Dalmatin, Kastelec) in prevodi v lekcionarjih (Juričič, 1578; anonimus po Stapletonu, ok. 1600 – rokopis; Hren in Čandek, 1612; Schönleben, 1672). Prvi se enako kakor pri zgodbi o smrti Janeza Krstnika (Mt 14, 1–12) držijo Matejevega izvirnika, drugi lekcionskih predlog, ki prirejajo začetek in konec Matejevega besedila in večinoma povzemajo vsebinske korekture po Vulgati. Protireformacijski prevodi se opazno opirajo na Dalmatinovega, ki pa je pri analiziranem vzorcu le priredba Trubarjevega. Ta je iznajdljivo obnavljal figuriranost izvirnika in »lahko okrasje« (ornatus facilis) celo nekoliko potenciral, nadaljnji prevodi so ga večji del ohranjali, v 17. stoletju ponekod reducirali. Ne glede na različne prispevke posameznih prevajalcev je torej mogoče sklepati, da so slovenski biblijski prevodi v 16. in 17. stoletju predvsem po Trubarjevi zaslugi ohranili večino izvirnikovih literarnih potez.

Majda Stanovnik

LITERARNOST
SLOVENSKEGA
BIBLIJSKEGA
PREVODA
V 16. in 17.
STOLETJU
II: Mt 25, 1–13.

2. Protireformacija: parabola o desetih devicah

Parabola o desetih devicah⁵ je v marsičem podobna zgodbi o smrti Janeza Krstnika (prim. Primerjalna književnost 12, 1989, št. 1, str. 1–22): tudi to je kratka, toda vsebinsko zaključena, fabulativno samostojna pripoved, z vidika celotnega Matejevega besedila še ena izmed številnih zgodb, ki niso neposreden sestavni del Jezusove biografije, to je evangelijevega pripovednega ogrodja. Kljub temu pa je, tako kakor zgodba o Krstnikovi smrti, povezana s celoto, le na drugačen način: spada namreč med zgodbe, ki so pomemben del Jezusovega nauka, povedanega v obliki pridig, sentenc in prispevkov.

Tudi v njej gre za opis, prepleten z dramatično neposrednim prikazom dejanja, ki poteka kot rezultat različnih, deloma ubranih, deloma nasprotujočih si hotenj udeležencev; njihove odločilne izjave navaja avtor v premem govoru, ki je čustveno razgiban, poln poudarkov in tu pretežno dialoški, oblikovan v figurah, imenovanih apostrofa, optatio in dehortatio. Uporablja torej menjajoče se, funkcionalno izbrane pripovedne perspektive, izdelane z ustreznimi elementi iz retoričnega repertoarja. Svoja, tj. avtorska stališča izraža nevsiljivo, indirektno, s kompozicijo in izdelavo celotnega besedila, to je, z gramatičnimi in foničnimi retoričnimi figurami, ki sodijo k »lahkemu okrasju« (ornatio facilis), ne z neposrednimi izjavami ali pomenskimi poudarki, izraženimi z »miselnimi figurami« ali s tako imenovanim »težkim okrasjem« (ornatio difficilis).

Kompozicijske in stilne podobnosti obeh odlomkov (Mt 14, 1–12 in Mt 25, 1–13) so pač posledica dejstva, da sta sestavini istega besedila, delo istega avtorja, pripovednika z izdelano tehniko fabuliranja. Razlike med njima pa izvirajo predvsem iz njune zvrstne različnosti. Zgodba o Krstnikovi smrti je namreč biografska pripoved, ki naj bi jo po avtorjevi intenciji razumeli kot neposredno, nepristransko poročilo o stvarnih, zgodovinskih dogodkih. Pripoved o desetih devicah in njihovih zadregah pred ženinovo svatbo pa je prilika ali parabola o vstopu v nebeško kraljestvo, torej razširjena prispevka, v kateri ničesar ne gre jemati samo v prvotnem, dobesednem pomenu, ampak je nasprotno vse treba razumeti predvsem v drugotnem, prenesenem, skritem pomenu: ta zgodba namreč ni poročilo o dogajanju, ki naj bi bilo pomembno ali zanimivo samo po sebi, temveč je pedagoški pripomoček – ilustracija in utemeljitev navodila za primerno ravnanje, opora za zaključni nauk.

Matej na to zvrstno razliko opozori, čeprav samo bežno. Poznavalcu prejšnjih delov njegovega evangelija pa ni težko dojeti, pri čem je, saj parabola v njih ni izjemna, ampak pogosto rabljena, značilna oblika, ki jo spremljajo tudi splošna pojasnila o namenu in funkciji prilik⁶ in včasih njihove konkretne razlage.⁷ Parabole, ki se ukvarjajo z enim izmed osrednjih pojmov in problemov krščanskega nauka – nebeškim kraljestvom, tj. abstraktnim, imaginarno-utopičnim končnim ciljem vsakega kristjana, so še posebno številne in opazne, saj se jih precej zvrsti že pred tisto o desetih devicah, nekaj pa tudi po njej.⁸

Začetek parabole o desetih devicah je zaznamovan podobno kakor začetek zgodbe o Krstnikovi smrti – s časovnim prislovom. Ta je predvsem zarez v pripovedi, prehod k drugi temi, saj je kot časovna orientacija tako splošen, da je vsebinsko komajda potreben. Funkcionalno se torej ujema z nekoliko obsežnejšim, formalno drugače izraženim, čeprav pomensko sinonimnim prislovnim določilom, ki začenja zgodbo o Krstnikovi smrti. Slovenski reformacijski prevodi (Trubarjev, Juričičev in Dalmatinov – prim. navedbe v prvem delu razprave: Primerjalna književnost 12, 1989, št. 1, str. 3 in 19) variantnost izvirnika večinoma ohranjajo, protireformacijski (anonimni po Stapletonu, Hrenov in Čandkov, Schönlebnov in Kastelčev, prim. navedbe prav tam) pa nadomeščajo izvirnikov »takrat« s frazo »v tistem času«, ki jo grško besedilo, latinski in nemški prevodi vsak v okviru svojih jezikovnih sredstev sicer pogosto rabijo, tako da spada med ustaljena biblijska rekla, v začetku parabole o desetih devicah pa ne. Med našimi reformacijskimi prevodi je pri tem izjema Juričičev, med protireformacijskimi Kastelčev. To pa pomeni, da celovito koncipirani biblijski prevodi – Hieronimov, Erazmov, Luthrov, Trubarjev, Dalmatinov in Kastelčev – upoštevajo stilno distinkcijo izvirnika, medtem ko lekcionsko koncipirani – Juričičev, anonimni po Stapletonu, Hrenov in Čandkov ter Schönlebnov, torej ravno tisti, ki Krstnikove zgodbe v svojih izborih evangeljskih odlomkov ne zajemajo, samovoljno zamenjujejo konkretno uporabljeno izvirnikovo formulo z drugo, uporabljeno v drugih zvezah:

	<i>Mt 25, 1</i>		<i>Mt 25, 1</i>
Matej:	Tóte	Juričič:	K unimu času
Hieronim:	Tunc	Dalmatin:	Tedaj
Erazem:	Tunc	Anonimus:	H teistimu času
Bridges:	Quo tempore	Hren-Čandek:	V unim istim času
Luther:	Denn	Schönleben:	V unim istim času
Trubar:	Tedaj	Kastelec:	Tadaj

Konec parabole pa ni samo stilistično, ampak tudi tipološko drugačen od konca zgodbe o Krstnikovi smrti: medtem ko se ta zaključí z vsebinsko zaokrožitvijo pripovedi – poročilu o prerokovi usmrtitvi je dodan še kratek epilog, informacija o njegovem pokopu in končnem poročilu Jezusu – se parabola zaključí z naukom, izpeljanim iz parabolične zgodbe. Nauk je retorično izoblikovan kot nagovor, poziv (apostrofa) s sentenčno, svarilno-poučno vsebino. Obe figuri, apostrofa in sentenca, veljata za retorični sredstvi, ki primerno označujeta zarez v pripovedi, v tem primeru zaključek vsebinsko zaokroženega odlomka.

Prevodi se tu razlikujejo še bolj opazno, saj gre pri nekaterih za izrazito vsebinsko redukcijo izvirnika. Že v Hieronimovem je zaključna sentenca skrajšana, v njej je opuščena prilastkov odvisnik, ki pojasnjuje, na katero uro oziroma na kateri prihodnji dogodek je treba budno pazi-

ti. Enako so okrnjeni tudi slovenski protireformacijski prevodi, ki so se očitno opirali na kanonizirano besedilo *Vulgate*, medtem ko so se reformacijski po Erazmovem in Luthrovem zgledu držali izvirnika:

Mt 25, 13

- Matej: Gregoreíte oún, hóti ouk oídate tèn heméran oudè tèn hòran *en hêi ho Hyiôs tou anthrópou érchetai.*
- Hieronim: Vigilate itaque, quia nescitis diem, neque horam.
- Erazem: Vigilate itaque, quia nescitis diem neque horam, *in qua Filius hominis veniet.*
- Bridges: Propterea sitis vigilantes, quippe quod illum Neuve diem, neuve horam illam cognoscitis *in qua Filius est hominis venturus.*
- Luther: Darumb wachtet denn jr wisset weder tag noch stund *in welcher des menschen Son komen wird.*
- Trubar: Obtú čujte, zakaj vi ne vejste tiga dne inu te vure, *v kateri ta Sin tiga človeka pride.*
- Juričič: Zato čujte, zakaj ne znate dne ni ure, *v kateri ta Sin Človeški pride.*
- Dalmatin: Zatu čujte, zakaj vi ne veste tiga dne inu ure, *v kateri tiga Človeka sin pride.*
- Anonimus: Zategavolo vahtajte, zakaj vi ne veste tega dne, malo mene te ure.
- Hren-Čandek: Taku tedaj čujte: zakaj vi ne veste ni dne, ni ure.
- Schönleben: Taku tedaj čujte: zakaj vi ne veste ni dne, ni ure.
- Kastelec: Čujte tedaj, zakaj vi ne vejste ne dneva, ne ure.

Opustitev omembe »človekovega sina«, ki je metonimično-parafrazična oznaka za Jezusa in hkrati diskretna razlaga celotne parabole, se zdi pri protireformacijskih prevajalcih presenetljiva. Prav ta odvisnik namreč na kratko, brez racionalistične razlage, vendar povsem razvidno nakaže analognost med osrednjo osebo v paraboli, ki je dotlej imenovana »ženin«, in »človekovim sinom«, tj. Jezusom. Poleg tega pa zaključno pojasnilo, za koga v paraboli dejansko gre, tudi kompozicijsko zaokroža besedilo, ki v uvodnem stavku neposredno za časovnim prislovom »tedaj« opozarja, da bo tisto, kar bo povedano v zvezi z nebeškim kraljestvom, treba razumeti kot prispodobno.

Uvodni stavek pa je v naših lekcionarsko koncipiranih prevodih spremenjen kar pri treh komponentah: pri že prej omenjenem časovnem prislovu kot uvodni zarezi, pri opozorilu na parabolični značaj nadaljnjega besedila in končno s samovoljnim dodatkom – pojasnilom, da gre za priliko, ki jo Jezus govori učencem-apostolom, česar izvirnik tu ne omenja. Matejevo opozorilo, da bo naslednji odlomek evangeljskega besedila parabola, je izraženo z omembo podobnosti. Tega se držijo Hieronimov, Erazmov in Luthrov, med slovenskimi Trubarjev, Juričičev, Dalmatinov in Kastelčev prevod. Hrenov in Čandkov ter za njunim tudi Schönlebnov pa nadomestita pretehtano, umerjeno izbrani izraz podobnosti z nasilnejšim, pretiranim izrazom enakosti – parabolo torej spreminjata v identifikacijo, čeprav jo v dodatku, za katerega ni opore v izvornem besedilu, imenujeta »prigliha«, tj. primera:

Mt 25, 1

- Matej: Tóte homoiothésetai he basileía tòn ouranôn déka parthénois [...]

Hieronim:	Tunc <i>simile erit</i> regnum coelorum decem virginibus: [. . .]
Erazem:	Tunc <i>simile fiet</i> regnum coelorum decem virginibus, [. . .]
Bridges:	Virginibus <i>simile esse</i> decem quo tempore <i>fiet Regnum coelorum</i> , [. . .]
Luther:	Denn wird das Himmelreich <i>gleich sein</i> zehen Jungfrauen [. . .]
Trubar:	Tedaj <i>bode</i> tu nebesku kraljevstvu <i>perglihanu</i> desetim Dečlom [. . .]
Juričič:	Kunimu času, je govoril Jezus k svojim Jogrom: To Nebesko Kraljeustvo <i>je priglihano</i> desetim Divicam [. . .]
Dalmatin:	Tedaj <i>bo</i> Nebesku krajlevstvu <i>glih</i> desetim Dečlam [. . .]
Anonimus:	H teistimu času je rekal Gospud Jezus eno takušno <i>pergliho</i> k svojim Jogram: [. . .]
Hren-Čandek:	V unim istim času, je Jezus leto <i>prigliho</i> k svojim Jogrom govoril: Tu Nebesku krajlevstvu <i>je enaku</i> desetim Divicam, [. . .]
Schönleben:	V unim istim času, je Jezus leto <i>prigliho</i> k svojim Jogrom govoril: Tu Nebesku krajlevstvu <i>je enaku</i> desetim Divicam, [. . .]
Kastelec:	Tadaj Nebesku krajlevstvu <i>bo glih</i> desetim divicam, [. . .]

Prevodi, v katerih začetek in konec obravnavane parabole nista ustrezno prevedena, ampak prirejena – to pa pomeni, da spreminjajo tudi njen kompozicijski okvir – se namesto na Matejev izvornik opirajo na drugačne predloge: Juričičev na Spangenbergovo postilo, protireformacijski morda na kakšen drug lekcionarski priročnik, katerega cilj ni bilo niti čisto natančno upoštevanje primarnega grškega besedila niti dosledno zvest prevod Hieronimove *Vulgate*. Vsebinski odmiki protireformacijskih prevodov od izvornika pa se vendarle opirajo predvsem na spremembe, ki jih je uveljavila takrat že kanonizirana *Vulgata*, in so morda Hieronimovo delo, čeprav nasprotujejo njegovemu načelu zvestega prevoda, verjetneje pa poseg katerega izmed poznejših prirejevalcev njegove latinske verzije. Taka je npr. že navedena opustitev »človekovega sina« v zaključnem stavku parabole: nekakšno kompenzacija, tj. razširitev izhodiščnega besedila z uvedbo nove osebe, pa najdemo v sklepnem delu prve stavčne periode. V tej so za že naštetimi elementi, ki jih obsega ta Matejeva mojstrovina zgoščenega izražanja, navedene tudi osrednje osebe, namreč »deset devic« in »ženin«, ki mu *Vulgata* dodaja še »nevesto«. Ta dodatek povzemajo vsi štirje slovenski protireformacijski prevodi, medtem ko se vsi trije reformacijski spet držijo izvornika, tako kakor Erazmov in Luthrov:

Mt 25, 1

Matej:	[. . .] déka parthénois, haftines laboûsai tâs lampâdas hautôn, eksêlthon eis apântesin tou nymphíou.
Hieronim:	[. . .] decem virginibus: quae accipientes lampades suas, exierunt obviam sponso et sponsae.
Erazem:	[. . .] decem virginibus, quae sumptis lampadibus suis exierunt in occursum sponso.

Bridges:	Virginibus [. . .] decem [. . .] quae lampadibus sibi sumptis // Egrediendo suis, tendunt occurrere sponso.
Luther:	[. . .] zehen Jungfrawen die jre lampen namen vnd giengen aus dem Breutgam entgegen.
Trubar:	[. . .] desetim Dečlom, kir so vzele suje Lampe, inu gredo [2, 3 so šle] vunkaj timu Ženinu pruti.
Juričič:	[. . .] desetim Divicam, katere so vzele svoje Lampe, inu so izašle proti Ženinu.
Dalmatin:	[. . .] desetim Dečlam, katere so svoje Lampe vzele, inu so šle vunkaj pruti Ženinu.
Anonimus:	[. . .] desetim Divicom, katere neh lampe vzamejo, no gredo Vunkaje, temu ženinu no Nevesti protej.
Hren-Čandek:	[. . .] desetim Divicam, katere so svoje lampice vzele, inu so šle vunkaj pruti Ženinu inu Nevesti.
Schönleben:	[. . .] desetim Divicam, katere so svoje lampice vzele, inu so šle vunkaj pruti Ženinu inu Nevesti.
Kastelec:	[. . .] desetim Divicam, katere so svoje lampice vzele, inu so šle vunkaj pruti ženini, inu nevesti.

Prevodi, ki v zadnjem stavku izpuščajo »sina človekovega«, v prvem dodajajo »nevesto« in večinoma še »Jezusa« ter njegove »jogre«. Spremembe v seznamu nstopajočih oseb so torej v njih glede na besedilo izvirnika večje in pomenljivejše kakor v tistih prevodih zgodbe o Krstnikovi smrti, ki opuščajo le pojasnjevalno omembo Herodovega brata Filipa (prim. Primerjalna književnost 12, 1989, št. 1, str. 5-6):

	<i>Mt 25, 1</i>		<i>Mt 25, 13</i>	
Matej:	- ho nymphíos -		ho Hyiðs toú anthrópou -	
Hieronim:	- sponsus	sponsa	-	-
Erazem:	- sponsus	-	Filius hominis	-
Bridges:	- sponsus	-	Filius hominis	-
Luther:	- der Breutgam	-	des menschen Son	-
Trubar:	- ženin	-	Sin tiga človeka	-
Juričič:	Jezus Ženin	-	Sin Človeški	Jogri
Dalmatin:	- Ženin	-	tiga Človeka Sin	-
Anonimus:	Jezus ženin	Nevesta	-	Jogri
Hren-Čandek:	Jezus Ženin	Nevesta	-	Jogri
Shönleben:	Jezus Ženin	Nevesta	-	Jogri
Kastelec:	- ženin	nevesta	-	-

Te spremembe pa vendarle posegajo bolj v oporišča za razumevanje parabole kakor v njen fabulativni potek. Zanj namreč niso bistvene niti opuščene niti dodane osebe, odločilne so konstantne, ki jih ohranjajo vsi prevodi; k tem sodi med individualnimi, tj. pravkar navedenimi osebami »ženin«, in med kolektivnimi »device«.

Značilno je, da v paraboli – nasprotno kakor v biografski zgodbi, v kateri nastopajo Janez Krstnik, Herod in Herodiada – nobena oseba, razen dodanega »Jezusa«, nima lastnega imena, ki bi jo označevalo kot individuum. Vse so navedene z občimi imeni, ki opredeljujejo njihovo vlogo v posebnem življenjskem položaju ali dogodku – pri svatbi ali poroki: na eni strani moški protagonist, »ženin«, na drugi strani ženski

zbor, »device«. Medtem ko je ženina udeležba pri svatbi nujna in nesporna, pa je udeležba devic negotova, samo deloma in pogojno nujna, saj gre v paraboli prav za zaplet med odhodom in prihodom tja. Parabolična zgodba opisuje potek in vzroke tega zapleta, toda avtor preide k zgodbi šele potem, ko kolektivni subjekt, tj. device, razčleni v dve številčno enaki, sicer pa različni, po odločilni lastnosti celo nasprotni si skupini. Različni sta si po opremljenosti – prva skupina ima svetilke nalite z oljem in je zato pripravljena iti na svatbo tudi sredi noči, druga v svetilkah nima olja in zaradi tega prihod na svatbo zamudi. Vzrok za oskrbljenost ali neoskrbljenost z oljem je po avtorjevi navedbi izključno subjektiven, udeležba pri svatbi je torej odvisna od lastnosti, ki jo nekatere device imajo, druge pa ne. Matej jo opiše z jezikovnim sredstvom, ki je v njegovih besedilih redko, izjemno – z epiteto, ali natančneje, z vsebinsko antitetičnim parom kakovostnih pridevnikov. Epitetonezo uporabi poudarjeno, v posebnem stavku, pravzaprav eliptičnem priredju, ki je izoblikovano kot antitetični paralelizem ali antitheton in ga ohranjajo vsi prevodi:

Mt 25, 2

Matej:	Pénte dè êsan ex autôn phrónimoi, kaì hai pénte moráí.
Hieronim:	Quinque autem ex eis erant fatuae, et quinque prudentes.
Erazem:	Quinque autem ex eis erant fatuae, et quinque prudentes.
Luther:	Aber fünff unter jnen waren töricht und fünff waren klug.
Trubar:	Ampak pet iz tih so bile nore, inu pet so bile modre.
Juričič:	Ali pet je zmej nih bilo priprostih, inu pet modrih.
Dalmatin:	Ali pet mej nimi so bile nore, inu pet so bile modre.
Anonimus:	Ampak pet je bilo mej nimi norčastih, inu pet je bilu zastopnih no modrih.
Hren-Čandek:	Ali pet mej nimi so bile nore, inu pet so bile modre.
Schönleben:	Ali pet mej nimi so bile nore, inu pet so bile modre.
Kastelec:	Ali pet mej nimi so bile nore, inu pet so bile modre.

Tu se prevodi v različne jezike iz različnih obdobij kompozicijsko in vsebinsko skoraj popolnoma ujemajo, razhajajo se le v nekaterih nadržnostih in pomenskih otenkih. Erazmov npr. v ničemer ne popravlja Hieronimovega, tako da je navedeni stavek v njunih latinskih verzijah identičen. Luther je ponovitvi besede »fünff« dodal tudi z njo povezano ponovitev pomožnega glagola »waren«, tako da je eliptično priredje z deloma istim nastavkom za povedkovo sintagmo razvezal v dočela izdelano priredje s popolnim paralelizmom členov (*fünff waren töricht und fünff waren klug*). Trubar je to Luthrovo konstrukcijo prevzel in jo retorično dopolnil še s paralelno-antitetično izbranim pridevniškim parom »nore – modre« izraza si vsebinsko nasprotujeta, zvočno pa

se po večini glasov ujemata; dvozložna asonanca tvori učinkovit homioptoton. Paralelistični antitheton »pet so bile nore in pet so bile modre« je tako učinkovit, da ga je kljub gramatično-morfološki neustreznosti, ki jo je v duhu današnje rabe popravil že Juričič in za njim anonimni prevajalec, prevzela večina nadaljnjih prevodov, od Dalmatinovega do Kastelčevega. Izjemi sta spet Juričičev, ki ima namesto »nore« pridevnik »preproste«, in anonimni, ki po Hieronimovem zgledu – ta namreč variira »prudentes« (Mt 25, 2; 4; 9) s »sapientes« (Mt 25, 8) – uvaja sinonimijo »zastopne no modre« ter variira oznaki »norčaste« in »preproste«.

Slovenski prevodi se torej prek Trubarjevega zgledujejo po Luthrovem prav tam, kjer glede na možnosti svojega jezika stopnjuje retorično učinkovitost izvirnika in latinskih prevodov. Kaže, da se Trubar za prevzem Luthrove gramatične konstrukcije in za njeno učinkovito podkrepitev s homioptotonom ni odločil naključno, ampak sta ga pri tem vodila poznavanje retoričnih vzorcev in izrazit posluš za zvočno okrasje, s katerim je svoje prevode dopolnjeval, kjer se mu je za to ponudila priročnost v slovenskih stavčnih konstrukcijah in besednem gradivu.

Luthrovih prevajalskih rešitev namreč ni prevzemal kar vsevprek. To je videti npr. pri kolektivnih osebah, predvsem pri »prodajalcih olja«, ki jih je edino Luther imenoval kratko in neposredno z enim samim samostalnikom (Kremern), medtem ko so drugi ohranili izvirnikov obsežnejši, arhaični opis s prilastkovim odvisnikom, analognim opisu Herodovih gostov kot »tistih, ki so sedeli pri mizi«. Zanimivo pa je, da razen Dalmatina nihče izmed poznejših slovenskih prevajalcev ni prevzel Trubarjevega poimenovanja druge, osrednje kolektivne osebe kot mladostno opredeljenih »dečel«; označili so jih z izvirniku pomenško bližjim izrazom »device«, ki poudarja spolno nedotaknjenost udeleženk svatbe:

	<i>Mt 25, 1</i>	<i>Mt 25, 9</i>
Matej:	hai parthénoi	hoi poloúntes
Hieronim:	virgines	ei qui vendunt
Erazem:	virgines	vendentes
Bridges:	virgines	ei qui vendunt
Luther:	Jungfrauen	Kremern
Trubar:	dečle	ti kir prodajo
Juričič:	device	ti kir predaje
Dalmatin:	dečle	ti kir prodajo
Anonimus:	device	ti kateri predajajo
Hren-Čandek:	device	ti kir predajo
Schönleben:	device	ti kir predajajo
Kastelec:	device	ti kir predajajo

»Device« je vpeljal že Juričič, ki je v komentarju k paraboli, tj. v prevodu Spangenbergovega besedila, za »tiste, ki prodajajo« nasprotno kakor v prevodu Matejevega besedila – pač zvest obema variantama – tudi uporabil preprostejšo in natančnejšo sintagmo »olnasti kramarji«. ⁹

Poznejši slovenski prevodi so prevzeli Trubarjeve izraze še za nekaj drugih ključnih pojmov in predmetov, npr. za nebeško kraljestvo, svetilke, olje in posode, čeprav deloma pravopisno modificirane, »lampe« pa v protireformacijskem stoletju deminutivizirane v »lampice«.

	Mt 25, 1	Mt 25, 1	Mt 25, 3	Mt 25, 4
Matej:	he basileía tòn ouranôn	hai	tò élaion	tà aggeía
Hieronim:	regnum coelorum	lampades	oleum	vasae
Erazem:	regnum coelorum	lampades	oleum	vasae
Bridges:	regnum coelorum	lampades	oleum	vasae
Luther:	Himmelreich	Lampen	Ole	gefessen
Trubar:	nebesku kraljevstvu	lampe	olje	posode
Juričič:	nebesko kraljevstvo	lampe	olje	posode
Dalmatin:	nebesku krajlevstvu	lampe	ojle	posode
Anonimus:	nebesku kraljevstvu	lampe	volej	posoda
Hren-Čandek:	nebesku krajlevstvu	lampice	ojle	posode
Schönleben:	nebesku krajlevstvu	lampice	ojle	posode
Kastelec:	nebešku krajlevstvu	lampice	ojle	posode

Isto velja tudi za vsebinsko pomenljivi časovni prislov »opolnoči« (Mt 25, 6: Matej – méses dè nyktós; Hieronim in Bridges – media nocte; Erazem – medio noctis; Luther – zur Mitternacht; Trubar, Dalmatin, Hren in Čandek, Schönleben, Kastelec – ob pulnoči; Juričič in Anonimus – obpolnoči).

Nekatere druge Trubarjeve izraze, npr. »šraj«, »ohcet« in »vrata«, pa so zlasti protireformacijski prevodi nadomestili z drugimi, vendar ne vedno po principu zamenjave kalka z pravim prevodom:

	Mt 25, 6	Mt 25, 10	Mt 25, 10
Matej:	he kraugé	hoi gámoi	he thýra
Hieronim:	clamor	nuptiae	ianua
Erazem:	clamor	nuptiae	ianua
Bridges:	clamor	connubium	ianua
Luther:	geschrey	Hochzeit	die thür
Trubar:	šraj	ohcat	vrata
Juričič:	šraj	ohcet	vrata
Dalmatin:	šraj	ohcet	dauri
Anonimus:	šraj	ohcet	duri
Hren-Čandek:	vpij	ženitovajne	dauri
Schönleben:	vpij	ženitovajne	dauri
Kastelec:	vpij	ženitovajne	douri

V premih govorih vsi prevodi obnavljajo osnovne sintaktične vzorce izvirnika, z upoštevanjem nekaterih Hieronimovih, Erazmovih in Luthrovih modifikacij, in vzpostavljajo analogno zvočno okrasje. – Prvi premi govor (Mt 25, 6) bi glede na to, da je napovedan z oznako »vzklik«, lahko imeli za eksklamacijo; primerneje pa ga je označiti kot nagovor ali apostrofo, ker ne izraža osebnega čustvenega stališča, ampak prej dolžno, splošno uveljavljeno spoštovanje pomembne osebe, saj omenja le glasnost, tj. slišno poudarjenost čisto stvarnega naznanila o zapoznelem, pričakovanem in hkrati nepričakovanem ženinovem prihodu sredi noči ter kratek poziv devicam, naj mu grede na-proti.

Matej ima v njej oddaljeni homoiotelevton (*idouí – autoû*) in okrepljeno asonanco (*érchetai, exércheste eis*); Hieronim in Erazem analogno asonirata besede *ecce – exite ei*, poudarjeni vokal *e* in nepoudarjeni *i* pa to ponavljanje glasov še dopolnjujeta v besedi *venã*; Luther je zvočni

odmev ujel v besedah *gehet* – *entgegen*; Trubar je v tem kratkem asindefonu izoblikoval več prepletajočih se glasovnih ujemanj: *pole* – *gre*; *pojte* – *proti*; *sem kaj* – *vunkaj*; drugi slovenski prevodi so jih ohranili le deloma, ne da bi opuščene nadomeščali z drugimi.

Nadaljnji štirje premi govori so povezani v dva kratka dialoga: v prvem nespametne device prosijo pametne za olje, v drugem prosijo žena, naj jim odpre vrata, obakrat pa jih nagovorjene osebe zavrnejo. Evfonični postopki so v obeh parih optacije in dehortacije podobni, pri Trubarju npr. *daŕte* – *zakaj* (Mt 25, 8); *nom inu vom*: *pojdite inu kupite* (Mt 25, 9). Te Trubarjeve zvočne paralelizme so nekoliko modificirane in reducirane povzemali vsi poznejši tu upoštevanji slovenski prevodi.

Trubar je po Luthrovem zgledu izoblikoval v slovenščini še eno figuro, ki jo sicer ohranjajo vsi prevodi, vendar v nekoliko različnih gramatično-oblikovnih variantah. Matej je oba prema govora nespametnih devic, tj. obe optaciji, napovedal preprosto, samo z enim glagolom, medtem ko je oba odgovora, tj. dehortaciji, poudaril s tavitološko napovedjo, v kateri je uporabil po dva glagola dicendi, med njima enega v deležniški obliki. Analogno sta v skladu z latinskimi jezikovnimi konvencijami ravnala Hieronim in deloma Erazem. Luther, Trubar in za njim drugi slovenski prevajalci pa so deležniško konstrukcijo, ki se jim je očitno zdela tuja ljudski nemščini in neizumetničeni slovenščini, spremenili v vezalno priredje:

	<i>Mt 25, 8</i>	<i>Mt 25, 9</i>
Matej:	eïpon	apekrithesan, légousai
Hieronim:	dixerunt	responderunt, dicentes
Erazem:	dixerunt	responderunt
Bridges:	aiunt	responderunt, dicentes
Luther:	sprachen	antworten und sprachen
Trubar:	praujo [² so djale ³ so odgovorile]	odgovore inu praujo
Juričič:	so rekle	so odgovorile rekoč
Dalmatin:	so djale	so odgovorile, inu so djale
Anonimus:	praujo	antvertujo no praujo
Hren-Čandek:	so djale	so odgovorile, inu so rekle
Schönleben:	so djale	so odgovorile, inu so rekle
Kastelec:	so djale	so odgovorile, inu so rekle

	<i>Mt 25, 11</i>	<i>Mt 25, 12</i>
Matej:	légousai	apokritheïs eïpen
Hieronim:	dicentes	respondens ait
Erazem:	dicentes	respondens ait
Bridges:	dixerunt	rettulit, aiens
Luther:	sprachen	antwortet und sprach
Trubar:	praujo	¹ odgovori inu pravi [^{2, 3} je odgovoril inu je djal]
Juričič:	govoreč	odgovorivši je rekal
Dalmatin:	so djale	je odgovoril, inu je djal
Anonimus:	praujo	antvertuje no pravi
Hren-Čandek:	so djale	je odgovuril, inu je rekal
Schönleben:	so djale	je odgovuril, inu je rekel
Kastelec:	so djale	je odgovuril, inu je rekel

Matejeva raba te figure – tautologije – je spet natančno odmerjena, saj indirektno opozarja na različno tehtnost, ki jo avtor pripisuje zahtevama, tj. optacijama, in zavrnitvama, tj. dehortacijama: optaciji sta kot prema govora samo napovedani, dehortaciji sta napovedani tautološko, tj. poudarjeno. Poudarka navajata k sklepu, da so stališča pametnih devic in Jezusa, ki s ceremonialno napovedanimi besedami zavračajo ne-utemeljene zahteve, veliko tehtnejša in odločilnejša od stališč in dejanj nespametnih devic, ki neupravičeno zahtevajo olje in udeležbo pri svatbi. Tak pomen tautološkega poudarka je očitno razbral predvsem Erazem, ki ga je še domislil in pri tem seveda modificiral: s tautologijo je poudaril samo ženino dehortacijo in tako ženina, tj. Jezusa, med nastopajočimi osebami postavil v posebno kategorijo, ker pametnih devic ni izenačil z njim, pač pa jih je kljub različnosti ohranil v isti kategoriji kakor nespametne.

Prevodi tega tautološkega poudarka se ločijo še v neki nadrobnosti. Matej rabi v napovedih obeh dialoških sklopov optacije in dehortacije po tri različne napovedovalne glagole – vsebinski tautologiji dodaja torej še formalno sinonimijo. Enako ravnajo poleg poznejšega Bridgesa tudi vsi trije slovenski prevodi iz 17. stoletja, ki rabijo glagole »dejati«, »odgovoriti« in »reči«. Hieronim se enkrat odloči za ponovitev (Mt 25, 8 in 9), enkrat za sinonimijo (Mt 25, 11 in 12: glagoloma »dicere« in »respondere« doda še »aire«), podobno Juričič, ki izrazoma »reči« in »odgovoriti« (Mt 25, 8 in 9) v drugem dialogu doda glagol »govoriti« (Mt 25, 11 in 12). Luther se obakrat odloči za ponovitev, ne za sinonimijo (»sprechen« in »antworten«), po omahovanju v prvih dveh natisih (1555 in 1557) se v zadnjem (1582) odloči tako tudi Trubar (»odgovoriti« in »praviti«), podobno nato Dalmatin (»dejati« in »odgovoriti« in anonimni prevajalec Stapletonovega evangelistarja (»praviti« in »antwortovati«).

Trubar in Dalmatin sta torej poznala retorični učinek ponovitve, ki se zdi samo z vsebinskega vidika nepotrebna, medtem ko so Hrenov in Čandkov, Schönlebnov in Kastelčev prevod na koncu obravnavane parabole, pri optaciji, ki se začenja z apostrofo »Gospod, gospod«, ta učinek prezrli in ponovitve iste besede niso upoštevali. S tem so opustili figuro epizeuksis ali geminacijo:

Mt 25, 11

Matej:	Kýrie, Kýrie, ánoixon hemín.
Hieronim:	Domine, domine, aperi nobis.
Erazem:	Domine, Domine, aperi nobis.
Bridges:	Domine, O Domine, [. . .] Aperito nobis.
Luther:	Herr Herr thu uns auff.
Trubar:	Gospud, Gospud, odpri nom.
Juričič:	Gospod, gospod, odpri nam.
Dalmatin:	Gospud, gospud, odpri nam.
Anonimus:	Gospud, Gospud, odpri nam gori!
Hren-Čandek:	Gospud, odpri nam.
Schönleben:	Gospud, odpri nam.
Kastelec:	Gospud odpri nam.

Na dobesedni ravni je parabola o desetih devicah v primeri z zgodbo o Krstnikovi smrti banalna, nič kaj pretresljiva pripoved, še posebno, če razumemo »device« kot »dečve«, »dekleta« ali »družice«, tj. le kot priče, ne kot udeleženke svatbe ali poroke – v smislu Jezusove zahteve

po strogo monogamnem zakonu. Spričo Matejeve lakoničnosti pa jih je zlasti takrat, kadar odlomek ni v kontekstu celotnega evangelija, vendarle mogoče razumeti tudi kot Jezusove partnerke pri poroki, ki v tem primeru seveda ni monogamna, ampak poligamna. Možnost takega razumevanja nakazujejo in ga hkrati zavračajo zlasti katoliški prevodi, ki »devicam« in »ženinu« mimo izvirnika dodajajo še »nevesto«. Na ravni prenesenega pomena celotne razširjene prispodobe pa postane banalnost kontrastna, čeprav spet le indirektna antiteza pomembnemu vprašanju – kako naj vernik ravna, da si bo omogočil vstop v nebeško kraljestvo, ne pa obstal pred njegovimi zaprtimi vrati.

Na ključni točki – analogiji med »ženinom« in »človekovim sinom«, tj. Jezusom – pojasnjuje preneseni pomen že Matejevo besedilo, za natančnejšo razlago vseh elementov parabole pa je poskrbela katoliška eksegetična tradicija, ki so jo prek lekcionarjev in postil upoštevali tudi reformatorski, ne samo protireformatorski pridigarji in prevajalci. Luther npr. svojemu prevodu dodaja opombo z razlago, kaj so svetilke in kaj posode za olje,¹⁰ Trubar svojemu – razen v prvi izdaji – pojasnilo, kako je treba razumeti »device«,¹¹ Dalmatin po Luthrovem zgledu pojasnjuje pomen svetilk in posod za olje.¹² Najpodrobnejšo razlago oseb, predmetov, pojmov in dogajanja v obravnavanem besedilu pa ima Juričičev prevod,¹³ saj je Spangenbergova postila neprimerno daljša od Matejeve parabole: ženin je »Jezus Kristus, sin božji«, nevesta, ki sicer v prevodu Matejevega besedila sploh ni omenjena, je v prevodu Spangenbergove razlage razkrita kot »sveta krščanska katoliška cerkev«. Device so »krščeni«, tj. kristjani, in sicer modre device »pravi krščeni«, »preproste« ali nespametne device pa »hinavci«, »krščenikova duša« je namreč »duhovna devica« in kot taka vendarle tudi »božja nevesta«. »Lampe« so »dobra dela in krščansko življenje«, »olje« je »vera in upanje na dobroto in milost božjo«, »posode za olje« so »človeška srca in vesti, v katerih se vera hrani«. »Spanje«, v katero se device pogreznejo med čakanjem ženinevega prihoda, je razloženo na dva načina, kot »telesno« ali kot »duhovno« spanje: »telesno spanje« je naravna smrt, ki traja do obujenja od mrtvih na sodni dan, »duhovno spanje« je pozabljenje na boga, nevernost, pogreznjenost v temo in zmoto. »Šraj« je klic k vstajenju in sodbi, »polnoč« je »ura naše smrti ali sodni dan«. – Tudi števili deset in pet nista naključni: desetica, ki je povezana z vsemi devicami, tj. kristjani, meri na deset božjih zapovedi, ki so obvezno življenjsko vodilo vsakega kristjana; petica, ki se prav tako povezuje z obema skupinama devic oziroma kristjanov, meri na pet čutov, ki določajo okvire vsega človeškega življenja: skozi »gledanje, slišanje, obdižanje, poskušanje in dotikanje« pride v človeško srce vse dobro in vse hudo. – Tu se uveljavi odločilna lastnost devic/kristjanov, modrost: tisti, ki čutne zaznave sprejemajo pametno in razumno, predvsem pa pošteno, delajo dobra dela, verujejo v milost božjo, torej krščansko živijo in so zato pripravljeni na časovno nepredvidljivi, vedno nenapovedani vstop v nebeško kraljestvo. Tisti, ki sprejemajo svoja čutna spoznanja brez modrosti in razumevanja, »živijo kakor divje beštje in nezastopna živina«, to je »drzno, divje in grdo«, ne pazijo in ne mislijo, kaj govorijo in delajo, s slabim zgledom »pohujšujejo in blaznijo vse ljudi« in »jih zapeljujejo k mnogoterim grehom«.

Preneseni pomen prilike o desetih devicah je torej natančno pojasnjen šele v dodatnih razlagah, medtem ko v Matejevem evangeliju prispodoba ni sestavljena logiciščno. Analogija med nebeškim kraljestvom in devicami, pravzaprav njihovo pripravljenostjo za svatbo, je na-

mreč v uvodnem in zaključnem stavku samo nakazana, se pravi eliptična, saj dejansko ne gre za nebeško kraljestvo in njegove značilnosti, ampak za problem vstopa vanj, ki ga ponazarja problem udeležbe devic pri ženinovi skrivnostni, konspirativni polnočni svatbi. Prispodoba potemtakem ni izoblikovana racionalistično, čeprav je njen osrednji namen prav opozorilo k razumnemu ravnanju. Poetična pa tudi ni. Čeprav na ravni prenesenega pomena govori o mistično religiozni problematiki, je na ravni prvotnega pomena izrazito pragmatična, preprosto poučna in svarilna: kot uspešno in odobravanja vredno kaže preudarno, celo preračunljivo ravnanje, ki bi ga lahko imeli tudi za sebično; kot neuspešno in zato nepriporočljivo pa kaže lahkomišelnost pričakovanje, da bodo tisto, za kar se iz lenobe in zanikrnosti ne potrudimo zase storiti sami, za nas sočutno storili drugi. Zanimivo je, da Spangenbergova razlaga razvija teološke implikacije parabole z uporabo splošno razumljivega seksualno-moralističnega izrazoslovja in analogij. »Krščenike«, tj. kristjane, razlaga kot »device«, češ da je »slehernega krščenika duša duhovna devica in božja nevesta, po tej veri Kristusu zaročena«, medtem ko so tiste device, ki poslušajo človeški nauk namesto božjega, »duhovne prešuštnice pred Bogom«. ¹⁴ Prav ta razlaga pa onemogoča popolno analogijo, saj so v njej »device« neveste, medtem ko naj bi v paraboli ne bile: Matejeva parabola je vendarle bolj sentenčno poantirana zgodba kakor popolnoma izdelana primera, v kateri imajo vsi elementi na ravni prenesenega pomena analogne elemente na ravni prvotnega pomena.

Namen branja in razlaganja te parabole je bila torej poleg širjenja evangeljskega nauka čisto praktična vzgoja za vsakdanje življenje in delo, povezana še z zgledi iz življenja dveh svetnic, Katarine ali Lucije. Tako kakor še nekatere druge prilike o nebeškem kraljestvu je bila tudi ta uvrščena med izbrane evangeljske odlomke, ki so jih vernikom prebirali in komentirali vsako leto na določen dan. Prilika o desetih devicah in njihovih svetilkah se je zdela primerna za obravnavanje v temnem zimskem času, bodisi 25. novembra, na dan svete Katarine, zavetnice preudarnosti in znanja, bodisi 13. decembra, na dan svete Lucije, zavetnice vida in luči, saj sta bili obe tudi zavetnici pravega spoznanja. ¹⁵

Konkretna navodila za banalno pozemsko življenje, od katerega je odvisna človekova posmrtna usoda, tj. »večno življenje«, so tako predreformatorski kakor reformatorski in protireformatorski pridigarji in pisatelji dajali predvsem ob biblijskih odlomkih, ki so bili prav zaradi redno ponavljajočega se citiranja, komentiranja in interpretiranja med verniki najbolj znani, čeprav niso spodbujali umetniških obdelav. A tudi iz odlomkov, ki niso izrazito poučni, so verski gorečnejši znali izluščiti ustrezno praktično moralo. Luther jo je npr. našel v zgodbi o Krstnikovi smrti, ki jo je uvrstil v svcjo *Postilo* kot ustrezno izhodišče za pridigo na dan svetega Janeza Krstnika, »na ta praznik tiga glave odsekajnja Joannesa Karstnika«, kakor je naslov tega poglavja prevedel Primož Trubar. ¹⁶ Toda za to priložnost ni izbral Matejeve variante, ampak nekoliko obsežnejšo, podrobnejšo, bolj gostobesedno, literarno manj izpiljeno Markovo. ¹⁷

Metoda, po kateri je izpeljal nauk iz nje, je podobna uveljavljenim razlagalskim metodam biblijskih odlomkov, izbranih za nedeljski ali praznični verski pouk, vsebinski poudarek pa je opazno reformatorski. Prvi nauk, ki je hkrati tudi bodrilo, velja pridigarjem, katerih naloga je širiti božjo besedo, čeprav pri tem analogno Janezu Krstniku tvegajo

glavo; šele drugi, prav tako bodrilni nauk velja vsej verski srenji, ki kljub vdanosti Jezusovim naukom doživlja veliko hudega. Pridigar in preprosti vernik sta torej v nekaterih pogledih izenačena, bog in posvetni vladar pa ne, saj gre Luthru v prvi vrsti za nepopustljivo zavračanje razuzdanosti in samopašnosti posvetnih oblastnikov, temu pa dodaja tradicionalno apodiktično razlago božjega ravnanja z ljudmi. Če namreč človeško usodo določa bog, bi se njegovo ravnanje z dobrimi kristjani, pravičniki, ki trpijo preganjanje in zatiranje, po analogni presoji lahko zdelo vsaj nepravično, če že ne tudi kruto in sovražno. Toda Luther prepričuje bralca, da pozemsko trpljenje človeku ni naloženo zaradi božje jeze, ampak ravno narobe. Pozemske in posmrtno muke, ali še bolj posplošeno, pozemsko in posmrtno življenje si nista v premem, ampak v obratnem sorazmerju: čim huje je človeku na tem svetu, čim bolj ga bog na videz kaznuje, tem bolj ga bo pozneje nagradil, lažji mu bo vstop v nebesa. Za pridigarja to pomeni, naj ne postane vladarjev služabnik in prilizovalec, ampak neomajen glasnik Jezusovega nauka in po potrebi neustrašen kritik mogočneževega nepravilnega ravnanja: čeprav bo zaradi tega na zemlji trpel, si bo pridobil božje dopadenje.¹⁸

Zanimivo pa je v tej razlagi tudi to, da Luther morale, ki jo izpeljuje iz biblijskega besedila, ne razvija samo z abstrakcijami, ampak jo ponazori s posvetno didaktično zvrstjo, ki jo Trubarjev prevod imenuje fabulo ali basen: biblijsko besedilo, ki samo po sebi ni parabola, ampak biografska zgodba, razloži z drugačno zgodbo, ki poudarja v njej posebej izbrano analogijo. Sklicevanje na Aristotelovo ali dozdevno Aristotelovo basen o zajcih, ki so se drznili pridigati levom, je torej od Luthra, o katerem je znano, da je bil ljubitelj Ezopovih basni in da jih je nekaj celo sam priredil,¹⁹ prek Trubarja prišlo tudi v slovensko književnost. Basen je dovolj zgovorna že z izbiro personificiranih živali, toda Luthru to ni zadostovalo. Da bi bilo vse kar najbolj nedvoumno, je živalskim osebam dodal še čustveno moralistične oznake: zajca je spremenil v sočutno-ljubeče pomanjšanega »zajčiča«, ki ga označuje epiteton »ubogi«, lev pa je označen kar z dvema negativnima kakovostnima pridevnikoma, kot »zlobni, grozoviti lev«. – Prav tako kakor kontrastna nasprotnika v basni so v postili s krepkimi, kontrastnimi izrazi označene tudi osebe iz svetopisemske zgodbe in povsem nedvoumno razdeljene na pozitivne in negativne: Janez Krstnik je npr. »brumni mož«, »brumni Joannes«, »pravi božji prijatelj«, »ljubo dete«, »ljubi Joannes« in končno »sveti Joannes«; Herodiada pa je »Herodeževa kurba« ali največkrat kar »kurba«, enkrat celo »hudo zanikrna kurba«, Herodiadina hči je pod vtisom Matejevega in Markovega besedila pogosto imenovana »deklica«, še večkrat pa z neprizanesljivima, z vidika zgodovinsko izpričanih sorodniških razmerij neutemeljenima komentatorjevima oznakama »kurbino dete« ali »pankrt«.²⁰

Vse to potrjuje ugotovitve Birgit Stolt,²¹ da je bil Luther spreten retorik, čeprav je o njem znano, da je pisal in prevajal impulzivno, pogosto v vročičnem zanosu, in čeprav je retorika dolgo veljala predvsem za razumsko večščino. Za Luthrovo retoriko je značilna afektivnost, njegovi spisi se obračajo predvsem k poslušalčevim in bralčevim čustvom. V 16. in 17. stoletju so ga imeli za velikega retorika nemškega jezika, občudovali so ga kot »nemškega Cicerona«, katoličani pa so prav v njegovem izbrušenem in tekočem jeziku videli posebno nevarnost in svarili pred njo. Njegovi prevodi so res izdelani po načelu zvestobe in razumljivosti, pri čemer pa ima Birgit Stolt za nadrobnejša določila Luthrove »razumljivosti« izrazno moč, barvitost, nazornost in čustvenost. Toda iz

analiziranih odlomkov in iz bežnega pregleda komentarja v *Postili* je videti, da se je Luther kot prevajalec ne glede na svojo nagnjenost k poudarjanju in pretiravanju, k čustvenosti, nazornosti in barvitosti disciplinirano držal določil izvirnika. Strnjeno oblikovani Matejevi zgodbi o Krstnikovi smrti in o desetih devicah je npr. prevedel v nemščino brez vsebinskih svojevoljnosti, medtem ko je v komentarju k Markovi pripovedi o Krstnikovi smrti poudarjal svoja stališča z bogato epitetonezo in sinonimijo, s kopičenjem analogij in z drugimi sredstvi, ki jih evangelista, zlasti Matej, uporabljata redkeje in bolj zadržano.

Slogovne posebnosti, predvsem retorično figuralko je v prevodih tako različnih besedil, kakršni sta npr. Matejev *Evangelij* in Luthrova *Postilla*, natančno in uspešno ohranil tudi Primož Trubar, to pa je pomembno ne samo za poskus orientacijske ocene literarnosti njegovih biblijskih prevodov, ampak tudi za pogled na celotno panoramo slovenskega reformacijskega in protireformacijskega biblijskega prevoda.

Že Breznik, ki je pregledal veliko obsežnejši vzorec slovenskih biblijskih prevodov, je ugotovil, da jim je bila vsaj do Japljevega odločilni zglede Dalmatinova *Biblija*, ta pa se je opirala predvsem na Luthrovo in na obstoječe Trubarjeve prevode. Zaradi tega je za celotno tradicijo naših reformacijskih in protireformacijskih biblijskih prevodov izredno pomembno, da je Trubar po najboljših humanističnih in reformacijskih načelih imel za edino pravo izhodišče in merilo prevoda besedilo izvirnika. Prav tako pomembno pa je, da je spričo samokritičnega gledanja na svoje nezadostno znanje grščine hotel priti izvirniku do dna s primerjanjem več prominentnih prevodov v različnih jezikih. Eden med njimi je bil gotovo najbolj znani in najširše uveljavljeni Hieronimov, narejen po načelu popolne, torej tudi estetske zvestobe izvirniku, čeprav je njegovo latinsko besedilo v primeri z izvirnim ponekod prirejeno. Naslednja dva sta takrat novejša Erazmov in Luthrov, ki še danes slovita zaradi posrečene povezave med filološko akribijo, tj. zavestnim prizadevanjem za zvestobo izvirniku, in umetniško učinkovitostjo. Tudi Trubar je upošteval oboje, prevzel je načelo in prakso zvestega prevoda, pri delu pa ga je vodil izrazit posluš za oblikovanje »lahkega okrasja«, primernega »preprostemu stilu« izvirnika.

Precejšen del Trubarjevih evfoničnih gramatikalnih figur so poznejši slovenski prevodi prevzeli, od tistih, ki jih je spremenil Dalmatin, so v protireformacijskem stoletju precejšen del povzeli po njem. Načelo zvestega prevoda je vodilo tudi naše protireformacijske, ne samo reformacijske prevajalce, vendar s to razliko, da je za protireformacijo očitno imela veljavo izvirnika kanonizirana *Vulgata*. Prevodi iz 17. stoletja namreč povzemajo njene vsebinske odmike od Matejevega grškega izvirnika, obnavljajo pa njegovo oblikovanost prozne pripovedi in v glavnih potezah tudi njeno retorično figuriranost – drugače kakor npr. Bridgesova verzificirana in s tem figurativno močno predelana, čeprav vsebinsko kljub temu zvesta latinska verzija.

Ob pregledanem vzorcu je torej mogoče reči, da so slovenski reformacijski in protireformacijski biblijski prevodi vsekakor literarno izoblikovani, pač pa je inventivnost posameznih prevajalcev različna: pri Trubarju, Juričiču in Dalmatinu je izrazitejša kakor pri Hrenu, Čandku, Schönlebnu in Kastelcu, pri prevajalcih iz obdobja reformacije torej večja kakor pri prevajalcih iz obdobja protireformacije.

Slovenski reformacijski biblijski prevod je v primeri s protireformacijskim ne samo neprimerno obsežnejši, ampak tudi vsebinsko natančnejši in figurativno bogatejši. Trubarju in Dalmatinu je tako

kakor Luthru videti privrženost renesančni gramatično-retorični virtuoznosti, še posebno nagnjenje k evfoničnim figuram. Rudimentarni, lekcionarsko orientirani protireformacijski biblijski prevod iz 17. stoletja pa ne kaže baročnih tendenc k stopnjevani okrašenosti, ampak prej težnjo k redukciji vsebinsko dozdevno odvečnih retoričnih figur.

OPOMBE

Prvi del te razprave je bil objavljen v prejšnji številki (Primerjalna književnost 12, 1989, št. 1), opombe so zato oštevilčene kot nadaljevanje.

⁵ Prim. sodobni prevod dr. Franca Rozmana v *Svetem pismu nove zaveze*, 1984, str. 87–88 (Prilika o desetih družicah): ¹Takrat bo nebeško kraljestvo podobno desetim družicam, ki so vzele svetilke in šle ženinu naproti. ²Pet izmed njih je bilo nespametnih in pet pametnih. ³Nespametne so vzele svetilke, niso pa prinesle olja s seboj. ⁴Pametne pa so s svetilkami vred vzele olja v posodicah. ⁵Ker se je ženin mudil, so vse podremale in zaspale. ⁶Opolnoči pa je nastalo vpitje: 'Glejte, ženin gre! Pojdite mu naproti!' ⁷Tedaj so vse družice vstale in pripravile svetilke. ⁸Nespametne so rekle pametnim: 'Dajte nam svojega olja, ker naše svetilke ugašajo!' ⁹Toda pametne so odvrnile: 'Nikakor! Da ne poide nam in vam, pojdite raje k prodajalcem in si ga kupite!' ¹⁰Medtem ko so šle kupovat, je prišel ženin, in tiste, ki so bile pripravljene, so šle z njim na svatbo in vrata so se zaprle. ¹¹Pozneje so prišle še druge družice in klicale: 'Gospod, gospod, odpri nam!' ¹²On pa jim je odgovoril: 'Resnično vam povem: ne poznam vas!' ¹³Čujte torej, ker ne veste ne dneva ne ure!

⁶ Prim. Mt 13, 10–17: *Namen prilik*; Mt 13, 34–35: *Zakaj v prilikah*.

⁷ Prim. Mt 13, 18–23: razlaga prilike o sejavcu; Mt 13, 36–43: razlaga prilike o ljujki.

⁸ Prim. Mt 13, 24–30: nebeško kraljestvo je podobno človeku, ki je posejal dobro seme na svoji njivi. – Mt 13, 31–32: nebeško kraljestvo je podobno gorčičnemu zrnu, ki ga je človek vzel in vsejal na svoji njivi. – Mt 13, 33: nebeško kraljestvo je podobno kvasu, ki ga je vzela žena in vmesila v tri merice moke. – Mt 13, 44: nebeško kraljestvo je podobno zakladu, skritemu na njivi. – Mt 13, 45–46: nebeško kraljestvo je podobno trgovcu, ki išče lepe bisere. – Mt 13, 47–50: nebeško kraljestvo je podobno mreži, ki jo vržejo v morje in zajame vse vrste rib. – Mt 13, 52: pismouk, ki se zavzema za nebeško kraljestvo, je podoben hišnemu gospodarju, ki prinaša iz svojega zaklada novo in staro. – Mt 20, 1–16: nebeško kraljestvo je podobno hišnemu gospodarju, ki je šel zgodaj zjutraj najemat delavce za svoj vinograd. – Mt 22, 1–14: nebeško kraljestvo je podobno kralju, ki je napravil svatbo svojemu sinu.

⁹ Prim. *Postilla, to je kerszhanske evangelske predige* [...] 1578, list 109 (b).

¹⁰ Die Lampen on öle sind die guten werck on glauben die müssen alle vlesschen. Das Olegess aber ist der glaube im gewissen auf Gottes gnade der thut gute werck die bestehen. Wie aber hie das Ole keine der andern gibt Also mus ein jglicher für sich selbs gleuben.

¹¹ Sto pergliho od tih deffjet diuiz, prau, koku se stemi prauimi vernimi inu steymi Hinauci bode godilu.

¹² Prigliha od deffjet Dezhel. – Lampe press olja, so dobra della pres Vere, taista morajo vsa vgašniti. Ta posoda pak k'Ojlu, je vera notri v'našhi vefti na Boshjo gnado, ta dela dobra della, kir obfstoje. Kakor pak letukaj ena tej drugi olja neda, taku mora vsak sam saje verovati.

¹³ Juričič, 1578, listi 106–111.

¹⁴ Prim. Juričič, 1578, lista 106–107: Sakai (sluharniga karfzhenika) Dusha ie duhouna Diuiza, inu Boshya neufsta, po tei Veri, Christuju sarozhena. Kadar poslusha Boshyo Befedo inu io suernim Serzom prime, tako ie noffezha od S. Duha: inu io to S. Syme, Boshya Befeda, porodnu stori, tako da ie po

duhouno Mati Boshya, inu po duhouno Christusa porodi. Kadar kriuzhni sape-
liauski vzhnik pride, inu karzhanskim Dusham Pleue, prasadno Klaßsouie
inu Huošte ali osobke Zhloueskega Vka inu Lashy naprei prespe, inu ga one
prymeio: tako se oskrune, omadeshe inu suoy sakon na Christusu prelome,
inu so tako, duhouno preshuftnize pred Bogom. Sakai Zhloueskega Vka se
dershati, drugo nei, kakor duhouno Kurbanie, kakor Daud vtem 106. Psalmu,
gouori: Oskrunieny so štimi suoiemu Deli, inu so se Kurballi vsuoim di-
aniu.

15 Prim. Niko Kuret, *Praznično leto Slovencev, III*, str. 43–56 in 145–150.

16 *Hifhna Postilla Doctoria Martina Lutheria*. Tübingen, 1595, str. 91–97.

17 Mr. 6, 14–29; prav tam, str. 91–92, v Trubarjevem prevodu: Erodesh je bil
vunkaj pošlal, inu Ioannesa vluvil, inu ga je vvezho polushil, sa voljo Erodjade,
njegoviga brata Philippa Shene, sakaj on je njo bil febi k'sheni vesel. Ioannes
pak je djal k'Erodesihu: Tu nej prou, de ti tvojsa Brata Sheno imašh. Erodias
pak je njemu mislila Shivot vseti, inu ga je hotela vmoriti, inu nej mogla. Ero-
desh pak se je Joannesa bal: Sakaj on je vejdlil, de je on en brumen inu jvet
mosh bil, inu je na njega gledal, inu ga je slushhal, vdoštih rizheh, inu ga je
rad pošlusal. Inu en priloshan dan je prišhal, de je Erodesh na svojo porodni
dan eno vezherjo dal, Višhim, inu Kapitanom, inu tem narimenitnišhim v Ga-
lilei. Tedaj je noter stopila te Erodjade hzhy, inu je plešala, inu tu je Erodeshu
dobru dopadlu, inu tem, kateri so per misi sideli. Natu je Krajl htej Deklici
djal: Proši od mene kar kuli hozhešh, jest ti je hozhem dati, inu je njej pri-
segel: Kar kuli bošh od mene prošila, tu jest hozhem tebi dati, notar do polo-
vice mojga Krajlestva. Ona je šhla vunkaj, inu je djala k svojej Materi: Kaj
imam jest prošiti? Ona je djala: Ioannesa Karštnika glavo. Inu ona je sdaici
hitru notar šhla h Krajlju, je prošila, inu djala: Jest hozhem, de ti meni sdaj je-
dernu dašh, veni sklédi, Ioannesa Karštnika glavo. Krajl je bil shalošten, ali
vsaj sa volo te prišege, inu téh, kateri so sideli per misi, nej on hotel njej tiga
odpovedati. Inu sdajci je Krajl Rabilna tje pošlal, inu je rekal njegovo glavo
sem pernešti: Ta je šhal tjakaj, inu je njemu vvezhi glavo všekal, inu je ne-
šel njegovo glavo veni sklédi, inu je njo dal tej Deklici, inu ta Dekliza je njo dala
svoji Materi. Inu kadar so tu njegovi Jogri slishali, so prišhli, inu so vseli
njegovu truplu, inu so je v'en Grob polushili.

18 V marginalijah je prvi nauk s Trubarjevimi besedami povzet v dveh pro-
stih stavkih: »Ti Pridigarji imajo ozhitu švartyi. – Svejt se nepušti švariti ni
štraiffati.« Luthrova razlaga pa je v celoti – tudi v Trubarjevem prevodu – ne-
dvoumna, ponekod pleonastična in slikovita (prim. *Postilla*, 1595, str. 96):

»Tu je ta Hištorija, kulikur S. Marco in S. Mateush od nje pišejo vkateri
je tu nar vegšhe, de se my na tem lubim Ioannešu imamo dve rizhy vuzhiti.
Ta perva slifhi teim Pridigarjem, de, kateri je vtem Pridigarštvi, nejma
svojga lebna sa dragiga dershati, temuzh ima svojej slushbi nah priti ali sa-
došti šturiti, inu fray pres straha vse švartyi, kar je pohujšhanskiga, na
tem se Bogu enu dobro dopadeinje šgody. [...] Nu taku pak en vsakteri vidi,
koku tu ta Svejt nerad ima, de bo švarjen, kreigan, inu kadar se mu vse prou
ne da, šlasti lety, kateri so uveliki zhašti, za Slushbe, denarjeu, ali premo-
heinja volo, Ty se šde, kadar ony šture, kar nym dopade, bi imejli drugi ludje,
inu sušeb ty Pridigary tudi govoryti, kar nym dopade. Kadar pak en Pridigar
hozhe vezh na Boshjo volo inu na svoje poklizainje, kakor na vošzheinje ali pri-
sasen teh zhlovekou gledati, taku tu gre (kakor Aristoteles eno leipo fabulo ali
baifsen ima) kakor tem saizom kateri so se podštopili tem Levom pridigova-
ti, inu nje brumne šturiti. Ampak prejden so ony ta ušta prou odperli, so
ony bily od teh Levou resderti, Kakor my letukaj na Ioannesu tudi vidimo. [...] Ampak
kadar se je on njega lotil, inu ga sa preshušhtva volo švaryl, inu djal:
Onu je krivu, de ti tvojsa brata sheno imašh, tiga ta Erodesh nej mogel terpe-
ti, temuzh je hotel sa svoje Oblašti inu gospoštva volo pres švarra biti.
Taku tiga Ioannes tudi sa svoje sapuvidi inu Slushbe volo nej mogel pres švara
puštiti. Nad tem prideta ta vbog saizhiz inu ta šlobni grošgoviti Leu vkupe inu
more ta saizhiz nad tém na meišti oštati. Tu je ta prvi Vuk, de se ludje tiga
vadio, inu se ne pušte preštrashiti.«

19 Prim. Klaus Düwel/Jörg Ohlemacher, »das ist der welt lauf«. Zugänge zu Luthers Fabelbearbeitung. V: Martin Luther. Posebni zvezek zbirke Text + Kritik, München 1983, str. 121-143.

20 Prim. Postilla, 1595, str. 96-97:

»Ta drugi Vuk (lišji nikar le sa te Pridigarje, temuzh ja vse Karšzhenike, de se my sufseb na letim Exempli letukaj moramo vuzhiti, de ga Bug s'nami nikar hudu ne meini, aku on nas lih pušty pregajnti, pod ta Krish priti: inu vus jamer ali revo terpejti. Sakaj Ioannes je ja en pravi priatel Boshji, inu enu lubu dejte. De vshe Bug htimu gleda, njega taku šramotnu pušty vmoryti, takovu se ne šgody v'hudi mainingi, kakor tu ta pamet šodi, onu se njemu k'bulšhimu šgody, de Kristus švojem slushabnikom tu Krajleštvu odlozhi, kakor je onu njemu od Ozheta odlozhenu. Kateri vshe rad hozhe vtém Krajleštvi Christuševim biti, timu se nej potreba pred Krishom inu Smertjo plashiti ali bati. Sakaj takovu je Gospvdi Christušov Testament, Inu Kristus šam, je taku h'Krajleštvu noter šhal. [...] Kadar Kristus ta Shenin vmerje te šmaglive Smerti, taku vmerje tudi Ioannes tiga shenina priatel, špodobnu ene šmaglive Smerti. [...] Letiga lona se ti tudi vuzhi zhakati, aku šj drugazhi en pravi Pridigar, ali Pridigarštvu šapušti, Sakaj tu Krajleštvu nam drugazhi nej odlozhenu, temuzh kakor je odlozhenu našhi glavi Christušu Iešusu, ta je pak moral šam na Krishu vmrejti, Ioannes je moral šramotnu švojo glavo sa ene Kurbe volo šgubiti, ta zhas je Erodes sedil per mysi, je panketiral, dobru lebal, inu dobre vole bil, kakor de bi on vse dobru bil opravil [...] Satu se ima na ta konez gledati, vtem pervim pogledainju ali videnju se vidi, kakor de bi se Ioannešu cilu hudu šgudilu, Erodeshu onu pak gre, kakor šj on le vofzhi, Ali raunu kakor se per tem svetim Ioannešu ta lubesan Boshja škriva, taku se per Erodeshu škriva ta šerd Boshji. Onu se pak potle obuje resodene, de ta lubesan vekoma per Ioannesu, inu ta šerd vekoma per Erodeshu oštane. [...] Satu se nihzhe ne preštrašhi pred terpleinjom inu krishom [...]. Sakaj ta Krish inu terpleinj je ta edini pot, škusi kateri ti k'erbszhini inu h'Krajleštvi Christuševimu imašh priti.«

21 Birgit Stolt, *Neue Aspekte der sprachwissenschaftlichen Lutherforschung*. V: Martin Luther. Posebni zvezek zbirke Text + Kritik. München, 1983, str. 6-16, zlasti str. 10 in 13.

BESEDILA

0 (b) Matej, po l. 72:

XXV.1 ὁ βρυγμὸς τῶν ὀδόντων. Τότε ὁμοιωθήσεται ἡ βασι-
^{εξή} λεία τῶν ἄρανῶν δίκαια παρθένοις, αἵτινες λαβῶσαι τὰς
λαμπάδας αὐτῶν, ἐξῆλθον εἰς ἀπάντησιν τῷ νυμφίῳ.
2 Πέντε δὲ ἦσαν ἐξ αὐτῶν Φρόνιμοι, καὶ αἱ πέντε μω-
3 ραί. Αἵτινες μωραὶ λαβῶσαι τὰς λαμπάδας ἑαυτῶν,
4 ἐκ ἔλαβον μεθ' ἑαυτῶν ἔλαιον. Αἱ δὲ Φρόνιμοι ἔλαβον
5 ἔλαιον ἐν τοῖς ἀγγείοις αὐτῶν μετὰ τῶν λαμπάδων αὐ-
6 τῶν. Χρονίζοντος δὲ τῷ νυμφίῳ, ἐνύσταξαν πᾶσαι, καὶ
7 ἐκάθευδον. Μίσσης δὲ νυκτὸς κραυγὴ γέγονεν, ἴδου ὁ
8 νυμφίος ἔρχεται, ἐξέρχεσθε εἰς ἀπάντησιν αὐτῷ. Τό-
9 τε ἠγέρθησαν πᾶσαι αἱ παρθένοι ἰκεῖναι, καὶ ἰκόνμη-
10 σαν τὰς λαμπάδας αὐτῶν. Αἱ δὲ μωραὶ ταῖς Φρονί-
11 μοις εἶπον, Δίτε ἡμῖν ἐκ τῶ ἔλαιῳ ὑμῶν ὅτι αἱ λαμ-

9 πάδες ἡμῶν σβέννυνται. Ἀπεκρίθησαν δὲ αἱ Φρόνιμοι,
 λέγσαι, Μήποτε ἐκ ἀρκίση ἡμῖν καὶ ὑμῖν πορεύεσθε
 δὲ μᾶλλον πρὸς τὰς πωλῦντας, καὶ ἀγοράσατε ἑαυταῖς.
 10 Ἀπερχομένων δὲ αὐτῶν ἀγοράσαι, ἦλθεν ὁ νυμφίος· καὶ
 αἱ ἑτοιμοὶ εἰσῆλθον μετ' αὐτῶ εἰς τὰς γάμους· καὶ ἐ-
 11 κλείσθη ἡ θύρα. Ἰσπερ δὲ ἔρχονται καὶ αἱ λοιπαὶ
 12 παρθένοι, λέγσαι, Κύριε, Κύριε, ἀνοίξον ἡμῖν. Ὁ δὲ
 ἀποκριθεὶς εἶπεν, Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἐκ οἶδα ὑμᾶς.
 13 Γρηγορεῖτε ὦν, ὅτι ἐκ οἶδατε τὴν ἡμέραν ἠδὲ τὴν ὥραν
 εἰσελθῆναι ἢ ὁ Τίος τῶ ἀνθρώπου ἔρχεται. Ὡσπερ γὰρ ἀνθρω-

1.1. (b) Hieronim, po l. 382:

¹Tunc simile erit regnum coelorum decem virginibus, quae accipientes lampades suas exierunt obviam sponso et sponsae. ²Quinque autem ex eis erant fatuae, et quinque prudentes; ³Sed quinque fatuae, acceptis lampadibus, non sumserunt oleum secum. ⁴Prudentes vero acceperunt oleum in vasis suis cum lampadibus. ⁵Moram autem faciente sponso, dormitaverunt omnes et dormierunt. Media autem nocte clamor factus est: Ecce sponsus venit, exite obviam ei. ⁷Tunc surrexerunt omnes virgines illae et ornaverunt lampades suas. ⁸Fatuae autem sapientibus dixerunt: Date nobis de oleo vestro, quia lampades nostrae exstinguuntur. ⁹Responderunt prudentes dicentes: Ne forte non sufficiat nobis et vobis, ite potius ad vendentes et emite vobis. ¹⁰Dum autem irent emere, venit sponsus, Et quae paratae erant intraverunt cum eo ad nuptias, et clausa est janua. ¹¹Novissime vero veniunt et reliquae virgines, dicentes: Domine, Domine, aperi nobis. ¹²At ille respondens ait: Amen, dico vobis, nescio vos. ¹³Vigilate itaque, quia nescitis diem neque horam.

1.2. (b) Erazem Rotterdamski, 1516:

Tunc simile fiet regnum coelorum decem virginibus, quae sumptis lampadibus suis, exierunt in occursum sponso. Quinque autem ex eis erant fatuae, & quinque prudentes. Quae erant fatuae, acceptis lampadibus suis, non sumpsert oleum secum. Prudentes vero sumpsert oleum in vasis suis una cum lampadibus. Tardante vero sponso, dormitaverunt omnes, ac dormierunt. Porro medio noctis clamor factus est, Ecce sponsus venit, exite obviam ei. Tunc surrexerunt omnes virgines illae, & apparaverunt lampades suas. Fatuae autem prudentibus dixerunt: Date nobis de oleo vestro, quia lampades nostrae exstinguuntur. At responderunt prudentes, Nequaquam, ne non sufficiat nobis & vobis: sed ite potius ad eos, qui vendunt, & emite vobis ipsis. Porro dum irent emptum, venit sponsus: & quae paratae erant, intraverunt cum eo ad nuptias, clausaque est janua. Postea vero veniunt & reliquae virgines, dicentes, Domine domine, aperi nobis. At ille respondens, ait, Amen dico vobis, non novi vos. Vigilate itaque, quia nescitis diem neque horam in qua Filius hominis veniet.

1.3. (b) John Bridges, 1604:

Virginibus simile esse decem quò tempore fiet
 Regnum coelorum, quae lampadibus sibi sumptis
 Egrediendo suis, tendunt occurrere sponso.
 2. Atqui-verò quinque fuerunt inter easdem
 Prudentes, sed & insipientes quinque fuerunt.
 3. Lampadibusque suis acceptis, insipientes
 Secum non oleum fotam sumpsere lucernas.
 4. Prudentes oleum veruntamen accipiebant
 Ipsorum in vasis, cum lampadibus simul vnâ.

5. Quae sed-enim-verò (sponſo tardante) morate,
 Nicctarunt omnes, & conceſſere ſopori.
 6. Clamor at exoritur media de nocte ſubortus:
 Ecce venit Sponſus, progreſſo occurrere eidem.
 7. Virginius ſimul aſſurrexit tunc chorus omnis,
 Quae ſed & aggreſſe ſunt exornare lucernas.
 8. Ille tum vero fatuae prudentibus aiunt:
 Ex oleo veſtro date nobis, quippe lucernae
 Noſtrae extinguntur. 9. Reſponderunt tamen ipſis
 Iſte prudentes, dicentes, Immo negamus,
 Nè non ſufficiat nobis, vobis etiamque.
 Ite ad eos potiùs qui vendunt, ſitis ementes
 Atque ipſe vobis ipſis. 10. Abeuntibus autem
 His emptum, venit ſponſus, tunc atque paratae
 Quae fuerant, ad connubij feſtum introierunt
 Vnà cum ſponſo: ſimul atque eſt ianua clauſa.
 11. Virginibus verò poſt haec venientibus illis,
 Quae reliquae fuerant: Domine, O Domine, ingeminantes,
 Dixerunt; Aperito nobis. 12. Attamen ipſe
 (Dico Amen vobis, vos neſcio) reſtulit, aiens.
 13. Propterea ſitis vigilantes quippe quòd illum
 Neuvè diem, neuve horam illam cognoſcitis in qua
 Filius eſt hominis venturus.

2.1. (b) Luther, 1545:

Denn wird das Himmelreich gleich sein zehen Jungfrauen / die jre Lampen namen / vnd giengen aus dem Breutgam entgegen. ²Aber fünff vnter jnen waren töricht / vnd fünff waren klug. ³Die törichten namen jre Lampen / Aber sie namen nicht Ole mit sich. ⁵Die klugen aber namen Ole in jren gefessen sampt jren Lampen. Da nu der Breutgam verzog / worden sie alle schlefferig / vnd entschließen.

⁶Zvr Mitternacht aber ward ein geschrey / Sihe / der Breutgam kompt / gehet aus jm entgegen. ⁷Da stunden diese Jungfrauen alle auf / vnd schmückten jre Lampen. ⁸Die törichen aber sprachen zu den klugen / Gebt vns von ewrem Ole / Denn vnser Lampen verlesschen. ⁹Da antworten die Klugen / vnd sprachen / Nicht also / auf das nicht vns vnd euch gebreche / Gehet aber hin zu den Kremern / vnd keufft fur euch selbs. ¹⁰Vnd da sie hin giengen zukeuffen / kam der Breutgam / vnd welche bereit waren / giengen mit jm hin ein zur Hochzeit / Vnd die thür ward verschlossen. ¹¹Zu letzt kamen auch die andern Jungfrauen vnd sprachen / Herr / Herr / thu vns auff. ¹²Er antwortet aber / vnd sprach / Warlich ich sage euch / Jch kenne ewer nicht. ¹³Darumb wachtet / Denn jr wisset weder tag noch stund in welcher des menschen Son komen wird.

3.1.1. (b) Trubar, 1555:

Tedai bode tu Nebesku kraleuſtuu perglihanu defetim Dezhlom, kir ſo vſele ſuie Lampe, inu gredo vunkai timu Sheninu pruti. Anpag pet is tih ſo bile norre, inu pet ſo bile modre. Te norre vſameio nih lampe, anpag ne vſameio olia ſebo. Te modre pag vſamo olie vnih poſodah slampami red. Kadar pag ta Shenin ſaulazhuie, ſo vſe dremale, inu ſo ſaſpale. Ob pulnozhi pag vſtane en shrai, Pole, ta Shenin gre ſemkai, poite vunkai pruti nemu. Tedai vſtaneio vſe lete dezhle inu perpraulo nih lampe. Te norre pag prauio htim modrim, Dajte nom od vashiga olia, ſakai nashe lampe vgaſuiu. Natu odgouore te modre, inu prauio, Nekar taku, de nom inu vom ne ſmanca, temuzh poidite htim kir prodaio, inu kupite ſami ſebi. Vtim kir gredo kupouati, pride ta Shenin, inu katere ſo bile pernaredne, te gredo noter shnim na to Ohzat, Inu ta vrata ſo bila ſaperta. Hpuslednimu prido tudi te druge dezhle, inu prauio, Goſpud, Goſpud, odpri nom. On pag odgouori, inu prau, Riſnizhnu vom poueim, Ieſt uas ne ſnam. Obtū zhuite, ſakai ui ne ueiſte tiga dne inu te uure, ukateri ta Syn tiga zhloueka pride.

3.1.2. (b) Trubar, 1557:

Tedai bode tu Nebesku Kralieſtuu perglihanu deſetim Dezhlom, kir ſo uſele ſuie Lampe, inu ſo *shle* vunkai timu Sheninu pruti. Anpag pet is tih ſo bile norre, inu pet ſo bile modre. Te norre ſo *vſele* nih lampe, ampag *neſo vſele* olia ſebo. Te modre pag ſo *uſele* olie unih poſodah slampami red. Kadar ie pag Shenin *ſaulazhoual*, ſo uſe dremale, inu ſo *bile ſaſpale*. Ob pulnozhi pag uſtane en shrai, Pole, ta Shenin gre ſemkai, poite uunkai pruti nemu, Tedai uſtaneio uſe lete dezhle, inu perpraulo nih lampe. Te norre pag ſo *diale* htim modrim, Daite nom od uashiga olia, ſakai nashe lampe ugaſuio. Natu ſo *odgouorile* te modre inu *diale*. Nekar taku, de nom inu uom ne ſmanca, temuzh poidite htim kir prodaio, inu kupite ſami ſebi. Vtim pag kir ſo one shle kupouati, pride Shenin, inu katere ſo bile pernaredne, te gre do noter shnim na to Ohzat, Inu ta urata ſo bila ſaperta. Hpuslednimu prido tudi te druge dezhle, inu prauio, Goſpud, Goſpud, odpri nom. O *ie* pag *odguuoril*, inu *ie dial*, Riſnizhnu uom poueim, ieſt uas neſnam. Obt u zhuite, ſakai ui ne ueiſte tiga dne inu te uure, ukateri ta Syn tiga zhloueka pride.

3.1.3. (b) Trubar, 1582:

V besedilu sta v primeri s tistim iz leta 1557 poleg pravopisnih sprememb dodana samo dva določna člena: namesto 'pet is tih' - 'pet is tih iſtih'; namesto 'shenin' - 'ta shenin';

3.2. (b) Juričič, 1578:

Kvnmim zhasv, ie gouoril Iesus kſuoyim Iogrom: To Nebesko Kralieſtuio ie priglihanu deſetim Diuizam, katere ſo vsele ſuoie Lampe, inu ſo isashle proti Sheninu. Ali pet ie smeji nyh bilo priproſtih, inu pet modrih. Te priproſte ſo vsele ſuoie Lampe ali Olia neiſo vsele ſabo. Te modre pak ſo vsele Olie vpoſodah ſuoih slampami red. Kadar ſe ie pak Shenin kaſſnil: So vſe Dremale inu ſaſpale. Obpolnozhi ſe ie ſtoril shray: Poglei, Shenin gre, poidite protu niemu. Tadaſ ſo te Diuice vſe vſtale, inu ſo naredile ſuoie Lampe. Tadaſ ſo te priproſte rekli ktim modrim: Dayte nam od vashega Olia, Sakai nashe Lampe Vgaſuio. Te modre ſo odgouorile rekozh: Ne tako, da kako nesmannka nam inu vam: Tamuzh poidite ktem, kir ie prodaio inu ſame ſebi kupite. Inu kadar ſo shle kupouat, Ie priſhal Shenin, inu katere ſo pripraune bile, te ſo shle shnym vnotar na Ohzet: Inu ſo Vrata ſaperta. Kpoſledniemu, ſo priſhle tudi te druge Diuice: Gouorezh: Goſpod, Goſpod odpri nam. On pak odgouoriuſhi ie rekal: Refnizhno vam pouem: Iaſt vas nesnam. Sato zhuite, sakai nesnate dne ni Vre, v katero ta Syn Zhloueski pride.

3.3. (b) Dalmatin, 1584:

Tedaj bo Nebesku krajleſtvu glih deſetim Dêzhlam, katere ſo ſvoje Lampe vsele, inu ſo ſhle vunkaj pruti Sheninu. Ali pet mej nymi ſo bilê norre, inu pet ſo bilê modre. Te norre ſo vsele ſvoje Lampe, ali Ojla neſo one bile vsele ſabo. Te modre pak ſo bile vsele Ojle v' ſvoih poſodah, s' slampami red. Kadar je pak Shenin odlaſhal priti, ſo one vſe ſaſpane poſtale, inu ſo ſaſpale. Ob pulnozhi pak je en shraj vſtal, Pole, Shenin gre, pojdite vunkaj pruti njemu. Tedaj ſo lete Dêzhle vſe vſtale, inu ſo pèrpraulale ſvoje Lampe. Te norre pak ſo djale h'tem modrim: Dajte nam od vaſhiga Ojla, sakàj naſhe Lampe gaſneo. Te modre pak ſo odgovorile, inu ſo djale: Nikar taku, de vam inu nam nesmannka, temuzh pojdite h'tem, kir predajo, inu kupite ſame ſebi. Mej tém pak ker ſo one ſhle kupovat, je Shenin priſhàl, inu katere ſo bilê pèrpraulene, te ſo shnym notâr ſhle na Ohzet, inu dauri ſo bilê ſapèrte. H'puslednimu ſo tudi te druge Dêzhle priſhle, inu ſo djale: GOSPVD, GOSPVD, odpri nam. On pak je odgovoril, inu je djal: Riſnizhnu jeſt vam povém, jeſt vas nesnam. Satu zhujte, sakaj vy nevéſte tiga dne inu ure, v'kateri tiga Zhlovêka Syn pride.

3.4. (b) Anonimus, po Stapletonovih Evangelijih, ok. 1600:

Htejstimu Zhašju je rekol Gospud Ješus eno takušno pergliho hšuoym Jogram: Tu nebesku Kraleustuu ie Glih dešetim Diuizom, katere neh lampe všameyo, no gredo Vunkaye, temu šheninu no Neuešti protei. Ampak pet ie bilo mei nimi Norzhastih, inu pet ie bilu šastopnih no modrih. Nun Všameyo te preprošte neh lampe, ampak naušameyo tega Vola šnimi. Te modre ali šastopne, te všameio to Volei u te pošodi no nih lampe. Kader ie pak ta Senen knem prišhel, šo bele vse šaspene, no šo šaspale. Ob pol Nozhi ie bil pak en šrei: Gledaite, ta Shenen pride, poidite unkai nemo protei. To Vštaneyo te Diuize Vše gori, no perpraulayo neh lampe. Te priprošte prauyo htem modrim: daite nam od Vašhiga Vola, šakai nam našhe lampe vgasneyo. To Antuertuio te Modre no prauyo: A de bi ke nam no vom nešmankalu, taku poite tiakai htem, kateri to predaiao, no se ga kupite. Kader šo one tiakai šhle kopouat, Je prešhel ta šhenen: No katere šo bele perpraulene, šo šhle šnim notre na to Ohzet, inu te Duri šo bele šaklenene. Hšadnimu prideyo tudi te druge Diuize, no prauyo: Gospud, Gospud, odpri nam Gori! On pakh nem antuertuye no prau: Sarešnizo vom poueim, iest vas nesnam. Sategavolo vahtaite, šakai ui neuešte tega Dne, malo mene te Vre.

3.5. (b) Hren-Čandek, 1612:

Vvnm ištím zhašsu, je Iesus letó prigliho k' švoim Iogrom govuril: Tu Neběšku krajlevštvu je enáku dešetim Divizam, katere šo švoje lampice vséle, inu šo šhle vunkaj pruti Sheninu inu Nevěšti. Ali pét méj nymi šo bilé nórré, inu pét šo bilé módré. Te nórré šo vséle švoje lampice, ali Ojla néšo one bilé vséle šabo. Te módré pak šo bilé vséle Ojle v' švoje poššode, slampizami réd. Kadár je pak Shenin odlášhal priti, šo one vse šaspene poštale, inu šo šaspale. Ob pulnozhi pak je en vpyj vštál, polé, Shenin gré, pojdite vunkaj njemu pruti. Tědaj šo vse leté Dvice gori vštále, inu šo naréjale švoje lampice. Te nórré pak šo djale htém módrim: Dajte nam od vašhiga Ojla, šakaj našhe lampice gašneo. Te módré pak šo odgovorile, inu šo rékle: De kéj vam inu nam nesmanka, pojdite mari h'tém, kir predajo, inu kupite šebi. Méj tém pak kir šo one šhle kupovati, je Shenin prišhál, inu katere šo bilé pèrpravlene, te šo snym notèr šhle na shenitovajne, inu davri šo bilé šapèrte. H'pušlednimu šo tudi te druge Dvice prišhle inu šo djale: Gospud, odpri nam. On je pak odgovuril, inu je rékal: Rišnizhnu ješt vam povém, ješt vas nesnam. Taku tědaj zhujte: šakaj vy nevéšte ni dné, ni úre.

3.6. (b) Schönleben, 1672:

Vvnm ištím zhašsu, je Iesus leto prigliho k' švoim Iogrom govuril: Tu Neběšku krajlevštvu je enáku dešetim Divizam, katere šo švoje lampice vséle, inu šo šhle vunkaj pruti Sheninu inu Nevěšti. Ali pét méj nymi šo bile nórré, inu pét šo bile módré. Te nórré šo vséle švoje lampice, ali Ojla néšo one bilé vséle šabo. Te módré pak šo bilé vséle Ojle v' švoje poššode, š' slampizami réd. Kadár je pak Shenin odlášhal priti šo one vse šaspene poštale, inu šo šaspale. Ob polunozhi pak je en vpyj vštál, polé, Shenin gré, pojdite vunkaj njemu pruti. Tědaj šo vse leté Dvice gori vštále, inu šo naréjale švoje lampice. Te nórré pak šo djale h'tém módrim: Dajte nam od vašhiga Ojla, šakaj našhe lampice gašneo. Te módré pak šo odgovorile, inu šo rekle: De kéj vam inu nam nesmanka, pojdite mari h' tém, kir predajajo inu kupite šebi. Méj tém pak kir šo one šhle kupovati, je Shenin prišhál, inu katere šo bilé pèrpravlene, te šo s'nym notèr šhle na shenitovajne, inu davri šo bile šapèrte. H'pušlednimu šo tudi te druge Dvice prišhle inu šo djale: Gospud, odpri nam. On je pak odgovuril, inu je rékal: Rišnizhnu ješt vam povém, ješt vas nesnam. Taku tědaj zhujte: šakaj vy nevéšte ni dne, ni úre.

3.7. (b) Kastelec 1680:

1. Tadaí Nebešhku kraileštvu bó glih dešetim divizam, katere šo švoje lampice uséle,

- inu so žhle vunkai pruti shenini, inu
2. nevesti. * Ali pet mei nymi so bile norre,
3. inu pet so bile modre. * Te norre so vsèle
svoje lampize, ali olia né so
one bile vsèle šabo.
4. * Te modre pak so bile usele oile v' svoje
5. pošode s lampizami rēd. * Kadar je pak
shenin odlašhal priti, so one uše sašpane
6. poštale, inu so sašpale. * Ob pulnozhi pak
je en upoi vštal, pole shenin gré, poidite
7. vunkai niemu pruti. * Tadaí so vse lete
divize gori vštale, inu so narejale svoje
8. lampize. * Te norre pak so djale h'tem
modrim: daite nam od vašhiga oila, sakai
9. našhe lampize ga šneo. * Te modre pak
so odgovorile, inu so rekle: de kei vam
inu nam ne smanka, poidite mari h'tem,
10. kir predajajo, inu kupite sebi. * V'mei tem
pak kir so one žhle kupuvati, je shenin
peršhel, inu katere so bile perpraulene, te so
shnym notar žhle, na shenitovanie, inu
11. douri so bile saperte. * H pušlednimu so
tudi te druge divize peršhle, inu so djale:
12. Go špúd odpri nam. * On je pak odgovuril,
inu je rekel: rišnizhnu ješt vam povém,
13. ješt vas nesnam. * Taku tadaí zhuíte: sakai
vy nevešte, ni dne, ni ure.